

тутський проект Конституції України, брав активну участь у діяльності Конституційної комісії та відповідних робочих груп. За цю діяльність був нагороджений орденом «За заслуги».

Нам зараз не вистачає цього вченого у діяльності Конституційної Асамблеї. Він міг би сприяти у підготовці модернізованої Конституції України.

По-четверте, В. Ф. Погорілко був не тільки блискучим лектором, а й зробив вагомий внесок у справу підготовки підручників з конституційного права для вищих юридичних навчальних закладів. Йому належала ідея видання двотомного підручника «Конституційне право України», за яким і тепер навчаються студенти. А у його планах було ще й видання 10-томного курсу конституційного права.

По-п'яте, В. Ф. Погорілко багато зробив і для підготовки юридичних кадрів вищої кваліфікації. Під його науковим керівництвом було захищено 3 докторські і понад 40 кандидатських дисертацій з проблем конституційного права і місцевого самоврядування. Хоча у своїх звітах він скромно подавав меншу цифру.

По-шосте, з Віктором Федоровичем було легко і цікаво працювати. У нього, як заступника директора Інституту, завжди було багато ідей і варіантів їх втілення. Він чимало зробив для утвердження авторитету Інституту, підвищення ефективності здійснюваних у ньому наукових досліджень.

Водночас учений був скромною, порядною і мудрою людиною, цінував стабільність і надійність у дружніх і сімейних стосунках, був готовий завжди надати допомогу ближньому.

В. Ф. Погорілко був відданий науці, його поважали в Інституті. Саме тут він став членом-кореспондентом НАН України і академіком Національної академії правових наук України, лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки, лауреатом різних наукових премій, був нагороджений державними нагородами.

Віктор Федорович рано пішов із життя. Але залишив по собі добру пам'ять і цінну наукову спадщину. До його 75-річчя ми підготували і видали вибрані праці автора. У книзі багато розумних ідей. А вони, як відомо, не вмирають. Не забудеться і славне ім'я вченого.

В. П. НАГРЕБЕЛЬНИЙ,

член-кореспондент НАПрН України

**ВІДОМИЙ ВЧЕНИЙ – ПРАВОЗНАВЕЦЬ І ОРГАНІЗАТОР
АКАДЕМІЧНОЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ
(До 100-річчя від дня народження
академіка НАН України Б. М. БАБІЯ)**

25 липня 2014 р. виповнилося 100 років від дня народження Бориса Мусійовича Бабія – відомого українського вченого – правознавця, визначного

організатора вітчизняної академічної юридичної науки, громадського і державного діяча, колишнього академіка-секретаря Відділення історії, філософії та права НАН України і колишнього директора Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, академіка Національної академії наук України і академіка Академії правових наук України.

Б. М. Бабій народився (12) 25 липня 1914 р. у селі Гурівці Козятинського району Вінницької області в селянській сім'ї. Свою трудову діяльність розпочав у 1932 р. у редакції козятинської районної газети «Коллективна праця»: спочатку літпрацівником, а невдовзі – відповідальним секретарем редакції. Його творчі здібності, сумлінне ставлення до виконання своїх обов'язків, праці, жага до самовдосконалення відкрили для нього шлях до подальшого навчання. У 1933–1934 рр. Борис Мусяйович навчався у Всеукраїнському комуністичному інституті журналістики у Харкові, після чого працював у м. Могилів-Подільському Вінницької області завідувачем відділу, відповідальним секретарем районної (потім окружної) газети «Прикордонна зірка».

У вересні 1935 р. Б. М. Бабій вступив на перший курс Всеукраїнського комуністичного інституту радянського будівництва і права у Харкові, а через рік був переведений на другий курс юридичного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. У студентські роки він був відмінником навчання, брав активну участь у наукових студентських гуртках, виступав з доповідями з проблем теорії та історії держави і права, опублікував декілька нарисів з юриспруденції у вузівських багатотиражках. У червні 1939 р. ще до закінчення навчання в університеті був призначений прокурором кримінально-судового відділу Прокуратури Української РСР. Тут він працював до червня 1940 р., а невдовзі, після військової перепідготовки, був зарахований до кадрового складу Радянської Армії і призначений помічником прокурора Київського військового округу.

З 22 червня 1941 р. Б. М. Бабій – у лавах діючої армії. Брав безпосередню участь у бойових діях на фронтах Великої Вітчизняної війни, воював на Південно-Західному, 2-ому Українському фронтах, деякий час працював у Головній військовій прокуратурі Радянської Армії у Москві. Був учасником визволення від фашистських загарбників Правобережної України, Молдови, Румунії, Угорщини, Чехословаччини, Австрії. Нагороджений трьома бойовими орденами Вітчизняної війни I (двічі) і II ступенів та багатьма медалями. У 1947 р., ще перебуваючи на військовій службі, Б. М. Бабій став укладачем і автором вступної статті юридичного довідника для органів дізнання і дізнавачів; тоді ж вийшла друком його стаття «Про офіцерські суди честі». У цих перших наукових працях проявилась явна схильність їх автора до дослідницької роботи, поєднана з природною обдарованістю і життєвим досвідом.

У повоєнні роки після демобілізації Борис Мусяйович почав займатися активною науково-педагогічною діяльністю. З 01 серпня 1947 р. працював старшим викладачем теорії держави і права та заступником декана юридичного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. На цій посаді він багато уваги приділяв удосконаленню навчального процесу, підвищенню якості викладання юридичних дисциплін, вихованню у студентів висо-

кої правосвідомості і правової культури. Як досвідчений педагог і дослідник, Борис Мусійович глибоко розумів, що важливу роль у розвитку політичної і правової культури відіграє юридична наука – її теоретичні розробки та їх впровадження в практику державно-правового будівництва.

У 1949 р. за ініціативою тодішнього заступника Голови Ради Міністрів і міністра закордонних справ УРСР Д. З. Мануїльського у складі Академії наук УРСР була утворена нова спеціалізована юридична наукова установа – Сектор держави і права на чолі з видатним українським ученим-юристом, академіком АН УРСР В. М. Корецьким. Ученим секретарем Сектора, а трохи пізніше заступником завідувача цієї установи призначений Б. М. Бабій, який брав безпосередню участь у визначенні основних напрямів наукових досліджень і формування кадрів наукових співробітників, а також організації конкретних розробок Сектора держави і права [1, с. 54–57].

У цей період яскраво проявились всебічні здібності Б. М. Бабія до наукової та науково-організаційної діяльності. Дедалі більш окресленим і чіткішим стало коло його наукових інтересів, серед яких головне місце посідають проблеми історії держави і права Української РСР. У 1950 р. він захистив кандидатську дисертацію, присвячену державно-правовим аспектам возз'єднання Західної України з Українською РСР. Невдовзі вийшли друком його перші монографічні праці, а також численні наукові статті з правових проблем української радянської державності, утворення СРСР і ролі України у цьому процесі, діяльності місцевих органів влади, історії правових досліджень в УРСР та ін.

У 1961 р. було опубліковано монографію Б. М. Бабія «Українська Радянська держава в період відбудови народного господарства (1921–1925 рр.)», в якій учений, що чудово володів і постійно спілкувався українською мовою, докладно висвітлив вельми актуальну й на сьогодні проблему українізації державного апарату та забезпечення прав інших національностей.

У 1963 р. Б. М. Бабій захистив докторську дисертацію, у якій в історичному аспекті дослідив розвиток державно-правових процесів на Україні у період відродження народного господарства (1921–1925 рр.). При підготовці кандидатської і докторської дисертацій він зібрав, ґрунтовно вивчив, ретельно проаналізував і вміло систематизував величезний масив архівних документальних і фактичних матеріалів, які досі використовуються дослідниками історії держави і права України радянського періоду. В 1966 р. Б. М. Бабій був затверджений у вченому званні професора.

У надрукованих ним багатьох наукових статтях йшлося також про актуальні проблеми державно-правового будівництва в Україні. Звичайно, не всі публікації цього періоду за науковим змістом відзначались об'єктивністю, оскільки готувались з дотриманням існуючих тоді партійних вимог послідовно-класового підходу до дослідження суспільних (у тому числі державно-правових) явищ. Разом з тим, незважаючи на певну ідеологічну і політичну заангажованість, авторові вдалося поставити і вирішити ряд важливих наукових завдань, зокрема, з методології історико-правових досліджень.

У цей час для творчої діяльності Б. М. Бабія було характерним вміле поєднання роботи над індивідуальними монографічними працями з організацією колективних, комплексних досліджень. Ще у 50-х роках у нього виникає ідея

створення узагальнюючої праці з історії держави і права Української РСР. Згодом він очолив колектив провідних вітчизняних істориків-юристів для підготовки такого фундаментального твору, який вийшов друком у 1961 р. і став першою колективною науковою працею такого характеру і масштабу в радянському правознавстві.

У середині 60-х років у житті Сектора держави і права АН УРСР відбулись важливі зміни, значно зросла кількість наукових співробітників, розширилась тематика досліджень, утворилося п'ять наукових підрозділів. Б. М. Бабій був призначений завідувачем відділу теорії та історії держави і права, який він очолював до 1982 р. Під його керівництвом у відділі розроблялись актуальні проблеми історії і теорії держави та права, ефективності правового регулювання, зміцнення законності і правопорядку, вдосконалення форм і методів правового виховання та ін. У цей же час за ініціативою і під керівництвом Бориса Мусійовича розгорнулась робота по підготовці двотомної праці з історії держави і права Української РСР, яка була опублікована у 1967 р.

Б. М. Бабій доклав чимало зусиль для перетворення Сектора в Інститут держави і права АН УРСР, що було здійснено у червні 1969 р. Активна дослідницька і науково-організаційна діяльність сформувала його як визнаного вченого-державознавця, першодослідника багатьох проблем державно-правового будівництва в Україні в 60–70-х роках. У грудні 1967 р. Б. М. Бабій був обраний член-кореспондентом, а у березні 1972 р. – академіком АН УРСР. На цей час у його творчому доробку було понад сто наукових праць, серед них п'ять монографій з проблем історії держави і права, методологічних питань правової науки, державного права і радянського будівництва, історії академічної юридичної науки та ін.

У 1968 р. Б. М. Бабія як ученого-правознавця з широким діапазоном наукових інтересів було затверджено академіком-секретарем Відділення економіки, історії, філософії і права (з 1976 р. – Відділення історії, філософії і права), членом Президії АН УРСР. На цих відповідальних загальноакадемічних посадах він перебував до 1988 р. За цей час ним здійснено велику роботу по вдосконаленню структури наукових установ та організації досліджень у галузі економічної, історичної, філософської, соціологічної і правової науки, зміцненню їх зв'язків з суспільною практикою, розвитку міжнародного наукового співробітництва.

За вагомі заслуги у розвитку юридичної науки і підготовку наукових кадрів у 1974 р. Борису Мусійовичу було присвоєно почесне звання Заслуженого діяча науки і техніки Української РСР. У цьому ж році на Загальних зборах АН УРСР його було обрано директором Інституту держави і права, а академік АН УРСР В. М. Корецький, який обіймав цю посаду, був призначений почесним директором інституту.

Під керівництвом Б. М. Бабія в Інституті значно розширились дослідження теоретичних, методологічних, конституційних та управлінських проблем, зміцнилися зв'язки з практикою державного будівництва. Як директор Інституту він приділяє значну увагу визначенню найбільш актуальних напрямів наукових досліджень, розробці комплексних програм і фундаментальних

проблем юридичної науки, спрямовує зусилля колективу на створення важливих узагальнюючих праць, підвищення наукового рівня досліджень, популяризацію юридичних знань, а також на підготовку і впровадження в державно-правову практику конкретних пропозицій і рекомендацій. У його полі зору постійно перебували питання формування наукових кадрів, підвищення їх наукової кваліфікації і професійної майстерності, розширення світогляду. Він активно сприяв науковому зростанню багатьох відомих українських учених-правознавців.

У цей час значно пожвавилися творчі зв'язки із загальносоюзними дослідницькими установами, зокрема з Інститутом держави і права АН СРСР, Всесоюзним науково-дослідним інститутом радянського законодавства, Інститутом проблем боротьби із злочинністю і розробки заходів її попередження, рядом наукових установ союзних республік, вищих навчальних закладів України, Росії, Білорусі тощо, а також наукові контакти з дослідницькими юридичними установами Польщі, Німеччини, Угорщини, Румунії, Чехословаччини та ряду інших країн.

Багато років Борис Мусяйович очолював Наукову раду АН УРСР «Закономірності розвитку держави, управління і права», яка здійснювала координацію наукових досліджень у галузі юриспруденції, розробляв пропозиції щодо найбільш ефективних методів дослідження та надання науково-методичної допомоги юридичним установам, вузам і кафедрам. За його ініціативою широко застосовувалася практика підготовки колективних монографічних робіт, у яких брали участь фахівці багатьох наукових установ і навчальних закладів. Одна з таких колективних праць, яка була підготовлена під науковим керівництвом Б. М. Бабія, – «История государства и права Украинской ССР» – у 1981 р. була відзначена Державною премією Української РСР у галузі науки і техніки, а він разом з іншими авторами став лауреатом цієї премії.

Значним поповненням нечисленних наукових праць з історії вітчизняної правової думки стала монографія Б. М. Бабія «Правовые исследования в Академии наук Украинской ССР 1919–1973», опублікована в 1974 р. і перевидана (зі значними змінами і доповненнями) у 1984 р. Важливим напрямом діяльності Б. М. Бабія була також організація підготовки науково-популярних видань з актуальних питань державно-правового будівництва та застосування чинного законодавства в Україні, юридичних словників і довідників для масового читача.

Протягом багатьох років Борис Мусяйович був членом Президії Комітету з державних премій у галузі науки і техніки, головою секції суспільних наук цього комітету. Він брав безпосередню участь у створенні фундаментальних праць як член головної редколегії «Історії Української РСР», член редколегії другого видання Української радянської енциклопедії (УРЕ), член науково-консультативної ради при Комісії з підготовки до видання Зводу законів УРСР, Головної редколегії «Зібрання діючих законів УРСР» у 24 томах, «Радянської енциклопедії історії України», головної редколегії багатотомного Зводу пам'яток історії і культури народів СРСР по Українській РСР, редколегії «Вісника АН УРСР», журналу «Радянське право» (тепер – «Право України») та ін.

У час, коли Україна як незалежна держава здійснює нелегкі кроки на шляху розвитку свого національного державотворення і правотворення в напрямі побудови демократичної правової держави, уся юридична громадськість країни з вдячністю згадує тих, хто своєю наполегливою працею в ім'я нашого майбутнього зробив вагомий внесок у розвиток історико-правової науки і державно-правової думки, зміцнення гуманістичних засад нашого суспільства, творчі праці яких активно впливали на прогресивні перетворення, що стверджуються в нашій країні.

Серед видатних постатей юридичної науки, які жили і працювали в недалекому минулому на благо України, Борису Мусійовичу Бабію належить чільне місце. Вчений-енциклопедист, визнаний авторитет у правознавстві, високоосвічена інтелігентна людина, енергійний, принциповий і цілеспрямований, вимогливий до себе та своїх підлеглих керівник, він вписав вікопомну сторінку в історію вітчизняної юридичної науки у цілому та Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, який у цьому році відзначає свій 65-річний ювілей [2, с. 5–9].

Колеги та учні, що протягом багатьох років пліч-о-пліч працювали з Б. М. Бабієм, пам'ятатимуть його як скромну, чесну людину, самовідданого трудівника та організатора академічної юридичної науки.

Список використаних джерел

1. Шемшученко Ю. С. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України та інші академічні наукові установи юридичного профілю / Ю. С. Шемшученко // Академічна юридична думка / [укладачі: І. Б. Усенко, Т. І. Бондарук ; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка]. – К. : Ін Юре, 1998.
2. Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Наукові досягнення за 50 років (1949–1999) / [відп. ред. Ю. С. Шемшученко]. – К. : Ін Юре, 1999.

М. М. ШУМИЛО,
кандидат юридичних наук

V МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «ПОНЯТТЯ ТА КАТЕГОРІЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ» (ДО 145-РІЧЧЯ АКАДЕМІКА ВУАН М. І. ПАЛІЄНКА)

18 листопада 2014 р. в Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України відбулася V Міжнародна науково-практична конференція на тему «Поняття та категорії юридичної науки», присвячена 145-річчю академіка ВУАН Миколи Палієнка. Конференція організована та проведена Радою молодих учених Інституту.

У конференції взяли участь науковці з Києва та інших міст України, а також учені-юристи, викладачі юридичного факультету Гданського університету (Польща). За результатами підготовлено збірник наукових праць учасників конференції, який містить 105 статей з різних галузей права, та 5 вибраних

Як член комісії Президії Верховної Ради і Ради Міністрів УРСР Б. М. Бабій брав участь у підготовці численних проектів законодавчих актів, зокрема: «Закону про вибори до Верховної Ради УРСР», «Закону про вибори до місцевих Рад народних депутатів», «Регламенту Верховної Ради УРСР», «Закону УРСР про повноваження обласних Рад народних депутатів УРСР». «Положення про роботу з наказами виборців» та ін. У 1978 р. він був членом робочої групи та Секретаріату Комісії з підготовки проекту Конституції УРСР.

Багато сил та енергії Борис Мусійович віддавав громадсько-політичній діяльності. Він неодноразово обирався депутатом Київської міської ради, на громадських засадах сім років працював членом Юридичної комісії при Раді Міністрів УРСР, обирався заступником голови правління Українського товариства охорони пам'яток історії і культури, членом республіканського Комітету захисту миру. Тривалий час Б. М. Бабій був членом Комісії УРСР у справах ЮНЕСКО і головою її Комітету з гуманітарних наук, членом Комісії з радянських традицій, свят і обрядів при Раді Міністрів УРСР.

З 1963 р. Б. М. Бабій входив до складу виконкому Асоціації політичних наук при АН СРСР, брав участь у роботі низки всесвітніх конгресів Міжнародної асоціації політичних наук, був делегатом XIII Всесвітнього конгресу історичних наук. Він неодноразово виконував відповідальні доручення в галузі зовнішньополітичної діяльності, очолював делегації Української РСР на кількох конференціях ООН, делегацію УРСР на Другій всесвітній конференції з боротьби проти расизму і расової дискримінації. Тривалий час Борис Мусійович гідно представляв Україну у Постійній палаті Третейського суду в Гаазі.

Постановою Президії АН УРСР від 14 жовтня 1985 р. було затверджено рішення установчих зборів про створення Українського відділення радянської асоціації політичних наук. Базовою науковою установою відділення став Інститут держави і права АН УРСР, а головою відділення – Б. М. Бабій, під керівництвом якого нове громадське об'єднання почало здійснювати діяльність, спрямовану на сприяння розвитку наукових досліджень політологічних проблем.

Плідна наукова і громадсько-політична діяльність Б. М. Бабія були відзначені орденами «Знак пошани», «Жовтневої революції» та багатьма медалями. Він автор близько 300 наукових праць, підготував цілу плеяду кандидатів і докторів наук, які з вдячністю і пошаною згадують свого вчителя.

У жовтні 1988 р. директором Інституту держави і права АН УРСР був обраний член-кореспондент АН УРСР Ю. С. Шемшученко (згодом – академік НАН України), який очолює Інститут до теперішнього часу. Б. М. Бабій склав свої повноваження директора Інституту і останні роки своєї трудової діяльності був радником Президії АН України, членом спеціалізованої ради з захисту докторських дисертацій при Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. У 1993 р. він став академіком і був одним із засновників Академії правових наук України (згодом – Національної академії правових наук України).

Помер Б. М. Бабій 19 вересня 1993 р., похований у Києві на Байковому цвинтарі.